

Nr 217.

Kungl. Maj:ts nådiga proposition till riksdagen angående tillfällig löneförbättring åt statens folkskolinspektörer; given Stockholms slott den 14 april 1917.

Under åberopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden för denna dag vill Kungl. Maj:t härigenom föreslå riksdagen att

dels medgiva, att tillfällig löneförbättring till statens folkskolinspektörer må under år 1918 utgå med 600 kronor till av Kungl. Maj:t konstituerad eller förordnad inspektör eller till vikarie å inspektörstjänst, vars ordinarie innehavare förordnats att med avstående från de med inspektörstjänsten förenade löneförmånerna bestrida annan befattning i statens tjänst, och med 300 kronor till annan vikarierande inspektör,

dels besluta, att den tillfälliga löneförbättringen skall utgå till ordinarie inspektör i samma ordning som lönen och till vikarierande inspektör i samma ordning som denne tilkommande arvode samt i övrigt enligt de närmare bestämmelser, som Kungl. Maj:t kan finna gott meddela,

dels ock för bestridande av kostnaderna för omförmälda löneförbättring anvisa på extra stat för år 1918 ett förslagsanslag av 21,000 kronor.

De till ärendet hörande handlingarna skola tillhandahållas riksdagens vederbörande utskott; och Kungl. Maj:t förbliver riksdagen med all kungl. nåd och ynnest städse välbevågen.

GUSTAF.

Alexis Hammarström.

Utdrag av protokollet över ecklesiastikärenden, hållet inför Hans Maj:t
Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 14 april 1917.

Närvarande:

Hans excellens herr statsministern SWARTZ,
Statsråden: VON SYDOW,
STENBERG,
FALK,
HAMMARSTRÖM,
MÄRTEN ERICSSON,
ÅKERMAN,
CARLESON,
HANS ERICSON,
DAHLBERG.

Departementschefen, statsrådet Hammarström anförde:

I skrivelse den 3 mars 1917 har folkskolöverstyrelsen hemställt, att Kungl. Maj:t måtte vidtaga åtgärder för beredande under år 1918 av tillfällig löneförbättring åt statens folkskolinspektörer.

Innan jag närmare redogör för nämnda framställning, torde jag böra erinra om de bestämmelser, som nu gälla i fråga om avlöning åt statens folkskolinspektörer.

I anledning av Kungl. Maj:ts framställning till 1914 års senare riksdag beslöt riksdagen, bland annat, att till folkskolinspektör skulle från och med år 1915 utgå lön i tre lönegrader å 1) 2,700 kronor, 2) 3,050 kronor, 3) 3,400 kronor jämte tjänstgöringspenningar å respektive 1,300 kronor, 1,450 kronor och 1,600 kronor och därjämte till folkskolinspektör, vars inspektionsområde innefattade Stockholms stad, därest han vore där bosatt, samt till folkskolinspektör, vars inspektionsområde huvudsakligen vore förlagt till Jämtlands, Västerbottens eller Norrbottens län och som vore där bo-

Tillfällig
löneförbättring
åt statens
folkskolinspektörer.

satt, ortstillägg å 500 kronor; samt att till folkskolinspektör skulle utgå ersättning för expenser med 300 kronor.

Vidare medgav riksdagen, att folkskolinspektörsbefattning finge av Kungl. Maj:t tillsättas medelst konstitutorial eller genom förordnande för viss tid, dock att i sistnämnda fall den del av avlöningen, som motsvarade lönen, skulle minskas med 100 kronor.

Därjämte godkände riksdagen vissa villkor och bestämmelser för åtnjutande av ifrågavarande avlöningsförmåner, däribland att i fråga om tjänstårsberäkning för uppflyttning i högre lönegrad skulle gälla, dels att i tjänst varande statens folkskolinspektör, vilken innehaft sin befattning såsom huvudsyssla, skulle vid övergång till den nya lönestaten äga tillgodoräkna sig den tid, under vilken han innehaft förordnande såsom statens folkskolinspektör, dels ock att, därest ordinarie adjunkt vid folkskoleseminarium eller allmänt läroverk, vilken befordrades till folkskolinspektör, redan intjänat högre avlöning än folkskolinspektörs begynnelseavlöning, honom skulle omedelbart tillgodoföras så många ålderstillägg som folkskolinspektör, att hans avlöning i sistnämnda befattning bleve lika hög som den avlöning, han senast åtnjutit som adjunkt, varjämte, där adjunkt vid befordran till folkskolinspektör icke erhöle högre avlöning än den, han som adjunkt uppburit, honom skulle tillgodoräknas för uppflyttning i närmast högre lönegrad såsom folkskolinspektör den tid, varunder han innehaft adjunktsbefattningen, efter det han i denna befattning senast uppflyttats i högre lönegrad.

För anställande i 34 inspektionsområden av folkskolinspektörer med nyssberörda avlöningsförmåner och ersättning för expenser samt för beredande av ersättning till vikarie för sjuk sådan inspektör, beräknad efter högst 3,000 kronor för år, uppförde riksdagen, med uteslutande ur riksstaten av det däri å ordinarie stat uppförda anslaget till arvoden åt folkskolinspektörer å 60,900 kronor, å samma stat ett förslagsanslag med titel: Till avlöning m. m. åt folkskolinspektörer, å 157,000 kronor.

I överensstämmelse med riksdagens nu nämnda beslut utfärdades av Kungl. Maj:t den 9 oktober 1914 kungörelse angående avlöningsförmåner åt folkskolinspektörer m. m.

Jag övergår nu till folkskolöverstyrelsens ovannämnda framställning, däri överstyrelsen inledningsvis yttrar:

Med anledning av de rådande förhållandena hade folkskolöverstyrelsen, vid avgivande av sina framställningar om anslagsäskanden hos 1917 år riksdag till folkundersökningsändamål, funnit sig föranlåten att till Kungl. Maj:t framkomma bland annat med förslag om löneförbättringar för olika grupper av vid den allmänna folkunder-

visningen anställda befattningshavare. Redan vid detta tillfälle hade överstyrelsen varit starkt betänkt på att hemställa om löneförbättring under år 1918 jämväl för statens folkskolinspektörer. Överstyrelsen hade emellertid ansett sig först och främst böra göra framställning om en annan förändring i folkskolinspektörernas ekonomiska villkor, vilken visserligen icke skulle komma att för dem utgöra en direkt löneförhöjning men dock innebära en förbättring i deras ekonomiska ställning. Överstyrelsen syftade på sin i skrivelse den 30 september 1916 gjorda underdåniga hemställan, att folkskolinspektörerna måtte tillerkännas rese- och traktamentsersättning enligt tredje i stället för fjärde klassen i gällande resereglemente. I berörda skrivelse hade överstyrelsen haft anledning framhålla, att en sådan uppflyttning till högre klass i resereglementet vore i hög grad av behovet påkallad på grund av de starkt ökade utgifter, folkskolinspektörerna till följd av nu rådande ekonomiska förhållanden måste vidkännas under sina resor. Den ifrågasatta förändringen hade beräknats av överstyrelsen medföra en årlig ökning i rese- och traktamentsersättningen av i medeltal omkring 500 kronor för varje inspektör.

Nu hade överstyrelsen emellertid ansett sig böra ånyo överväga, om icke på något annat sätt en välbehövt förbättring i folkskolinspektörernas ekonomiska förhållanden skulle kunna åvägabringas. Överstyrelsen hade därvid helt naturligt åter upptagit tanken på att åt dem måtte, i likhet med vad för närvarande ifrågasattes för hart när alla andra i folkundervisningens tjänst anställda befattningshavare, beredas tillfällig löneförbättring.

Mot beviljande av en dylik förbättring skulle visserligen kunna anses tala den omständigheten, att folkskolinspektörerna fått sina löner bestämda så sent som år 1914. Det vore emellertid att märka, att man vid fastställandet av dessa löner särskilt eftersträvat att åstadkomma en likställighet i lönehänseende mellan folkskolinspektörerna och åtskilliga andra tjänstemannagrupper, från vilka man kunde förvänta, att folkskolinspektörskåren skulle komma att rekryteras. Beträffande samtliga de i berörda avseende angivna grupperna av befattningshavare, vilkas avlöning helt eller delvis bestredes av statsmedel, hade av Kungl. Maj:t redan gjorts eller komme, enligt vad årets statsverksproposition hade att omförmåla, att göras framställning till innevarande års riksdag om tillfällig löneförbättring under år 1918.

Därefter yttrar sig överstyrelsen om tillkomsten av de nuvarande bestämmelserna rörande folkskolinspektörernas avlöning:

Det vore särskilt en grupp av vid skolväsendet anställda befattningshavare, med vilken man i lönehänseende velat likställa folkskolinspektörerna, nämligen adjunkterna vid våra folkskoleseminarier och allmänna läroverk. De avlöningsbelopp, som utginge till folkskolinspektörerna och som ursprungligen förordats av folkundervisningskommittén, nämligen 4,000 kronor i första, 4,500 kronor i andra och 5,000 kronor i tredje lönegraden, motsvarade fullständigt adjunkternas tre högsta lönegrader. Överensstämmelsen sträckte sig även till uppdelningen i lön och tjänstgöringspenningar. I de utlåtanden, som afgivits över folkundervisningskommitténs betänkande om folkskolinspektionen, hade från flera håll framhållits, att de föreslagna lönerna måste anses såsom jämförelsevis låga.

De av kommittén föreslagna lönerna hade i proposition till 1913 års riksdag förordats av dåvarande departementschefen, därvid han särskilt betonat överensstämmelsen med seminarieadjunkternas löner. För att ytterligare garantera denna överensstämmelse hade i nämnda proposition föreslagits, att ordinarie adjunkt vid folkskolesemi-

narium eller allmänt läroverk, som befordrades till folkskolinspektör, skulle, därest han såsom adjunkt redan intjänat högre avlöning än folkskolinspektörs begynnelseavlöning, äga tillgodoräkna sig så många ålderstillägg såsom folkskolinspektör, att hans avlöning i sistnämnda befattning bleve lika hög som den avlöning, han senast åtnjutit som adjunkt, samt att, där adjunkt vid befordran till folkskolinspektör icke erhöle högre avlöning än den, han som adjunkt uppburit, skulle för uppflyttning till närmast högre lönegrad såsom folkskolinspektör tillgodoräknas honom den tid, varunder han innehafvt adjunktbefattningen, efter det han i denna befattning senast uppflyttats i högre lönegrad.

Även folkskolöverstyrelsen hade i sitt över kommitténs betänkande avgivna utlåtande erinrat om det nära sambandet mellan de för folkskolinspektörerna föreslagna avlöningsförmånerna, vilka också överstyrelsen ansett sig för sin del böra förorda, samt seminarie- och läroverksadjunkternas avlöning. Överstyrelsen hade då vidare framhållit, att de löner, som fått tjäna till mönster, måste betraktas som låga, vilket bland annat framginge därav, att lönerreglering för dessa löners innehavare stode på dagordningen.

Då ny proposition angående omreglering av folkskolinspektionen framlagts för 1914 års senare riksdag, hade föredragande departementschefen förklarat sig icke finna skäl att ifrågasätta någon avvikelse från det förslag beträffande inspektörernas avlöningsförmåner, som framlagts av kommittén, förordats av ett flertal myndigheter, bland vilka folkskolöverstyrelsen, och i framställningen till 1913 års riksdag biträfts av dåvarande departementschefen. I överensstämmelse härmed hade sålunda förordats likställighet mellan folkskolinspektörernas avlöning och adjunkternas i de tre högsta lönegraderna i fråga om såväl belopp som uppdelning i lön och tjänstgöringspenningar ävensom rätten för folkskolinspektör att för lönetur räkna sig till godo de tjänstår, han förvärvat som adjunkt.

Mot vad departementschefen i dessa avseenden föreslagit, hade av riksdagen ej gjorts någon invändning.

Beträffande anledningen till att folkskolöverstyrelsen nu gjorde framställning om tillfällig löneförbättring åt folkskolinspektörerna anför överstyrelsen:

Av den lämnade redogörelsen torde framgå, att man hela tiden utgått därifrån, att en nära överensstämmelse borde råda mellan folkskolinspektörernas samt seminarie- och läroverksadjunkternas avlöningsförhållanden. Häremot syntes visserligen den omständigheten tala, att för folkskolinspektör utgjorde avlöningen 4.000 kronor i grundlön samt två ålderstillägg å 500 kronor, för adjunkt däremot 3.000 kronor i grundlön och fyra ålderstillägg å 500 kronor. Den högre grundlöneu och de färre ålderstilläggen för folkskolinspektörerna hade av folkundervisningskommittén motiverats därmed, att man kunde förvänta, att till folkskolinspektörer komme att antagas personer, som redan åtskilliga år varit i praktisk verksamhet i någon annan tjänst. Denna uppfattning, som icke mött någon gensägelse vare sig av myndigheterna eller av de båda departementscheferna, hade också bestyrkts av erfarenheten, i det att till folkskolinspektörer i regel utnämnts personer med ett jämförelsevis högt antal levnadsår. Om man bland de inspektörer, som det år, då den nya ordningen för folkskolinspektionen trädde i kraft eller år 1915, voro i tjänst, undantog dem, som förut innehafvt folkskolinspektörsbefattning såsom huvudsyssla, funne man, att medelåldern för de övriga utgjorde 43¹/₂ år. Borträknades från dessa senare de, som förut varit folkskolinspek-

törer med tjänsten som bisyssla, komme man för de återstående fjorton till en medelålder av 40,9 år. De tre folkskolinspektörer, som förordnats å under år 1916 ledigblivna inspektörstjänster, hade varit respektive 35, 50 och 37 år gamla.

Den merberörda överensstämelsen mellan inspektörernas och adjunkternas löner hade helt naturligt utgjort en stark anledning för överstyrelsen att nu, då löneförbättring för adjunkterna ifrågasattes, taga i övervägande, om icke en motsvarande förman borde beredas folkskolinspektörerna. Med särskild styrka hade detta spörsmål framträtt för överstyrelsen, sedan överstyrelsen erhållit uppdrag att med ledning av vissa givna riktlinjer inkomma med utredning och förslag i fråga om tillfällig löneförbättring under år 1918 för folkskoleseminariernas lärare. Ej minst under nu rådande förhållanden torde skäl få anses föreligga för att folkskolinspektörerna allt fortfarande finge intaga samma löneplan som adjunkterna. Skulle den nu förefintliga överensstämelsen i löneförmåner komma att till inspektörernas nackdel rubbas, måste detta just nu, då levnadskostnaderna vore så oerhört stegrade, komma att kännas särskilt svårt för folkskolinspektörerna. Det tillskott till löneinkomsterna, inspektörerna möjligen förut kunnat erhålla genom besparingar å den rese- och traktamentsersättning, de ägde åtnjuta vid sina tjänsteresor, kunde uppenbarligen icke alls påräknas med nu rådande höga pris för rum och mat å hotell och gästgivargårdar ävensom för av enskilda personer tillhandahållna skjutsar, vilka måste av inspektörerna i stor utsträckning anlitas. Så hade av inspektörer i samband med ansökningen om uppflyttning till högre klass i resereglementet uppgifter lämnats, att kostnaderna för logis och mat samt drickspenningar ej så sällan uppgått till 11 kronor och däröver om dagen, samt att det inträffat, att för enskild skjuts efter en häst måst betalas 5 kronor milen. Därför hade ock följderna kunnat bli, att en del av de med inspektionsresorna förenade kostnaderna, vilka uppenbarligen bort täckas av rese- och traktamentsersättningen, ofta måst bestridas från den egentliga avlöningen, vilken på detta sätt kunde komma att i kännbar grad reduceras och i själva verket bli ännu lägre än vad de fastställda beloppen utvisade. Dessa belopp måste emellertid i och för sig, såsom i det föregående antytts, anses som jämförelsevis låga. De lönesatser, som fatt tjäna som föredöme, vore ju avvägda med hänsyn till förhållanden, vilka låge flera år tillbaka i tiden. Så vore läroverks- och seminariadjunkternas löner, vilka här närmast komme i fråga, reglerade så långt tillbaka som år 1904, och dessa löner, som redan vid sin tillkomst varit mycket knappt tilltagna, erkändes ju numera allmänt såsom alldeles otillräckliga. Tydligen måste då samma omdöme gälla inspektörslönerna, för vilka de fått stå som mönster, eftersom man från början utgått ifrån att adjunkter och inspektörer borde intaga samma löneplan. Den riktiga anordningen i fråga om inspektörernas ekonomiska förhållanden syntes överstyrelsen vara den, att å ena sidan deras rese- och traktamentsersättning så avvägdes, att den kunde fullt täcka de behov, den skulle tillgodose, och att å andra sidan själva avlöningen fortfarande ej borde få understiga den, som tillkomme adjunkter vid allmänna läroverk och folkskoleseminarier.

Överstyrelsen insåge till fullo, att överstyrelsen rätteligen bort göra sin framställning om tillfällig löneförbättring åt folkskolinspektörerna i samband med de förslag i samma riktning, som av överstyrelsen avgivits i dess underdåniga skrivelse den 30 september 1916. Att överstyrelsen icke då ansett sig böra inkomma till Kungl. Maj:t med en dylik framställning berodde, såsom redan antytts, närmast därpå, att överstyrelsen i första hand ansett sig böra understödja den av inspektörerna själva gjorda begäran om höjning av rese- och traktamentsersättningen och att överstyrelsen, med hänsyn till den varsamhet, det ålegat överstyrelsen att iakttaga i fråga om äskande

av nya anslag, icke funnit det lämpligt att på en gång göra hemställan om två olika förbättringar i inspektörernas ekonomiska villkor.

Mot en framställning i ämnet så sent som nu kunde ju synas tala, att något belopp för tillfällig löneförbättring åt folkskolinspektörerna icke blivit reserverat i det av Kungl. Maj:t för riksdagen framlagda förslaget till budget för år 1918. Nu förhölle det sig emellertid så, att å den summa, som blivit reserverad för beredande av löneförbättring åt folkskoleseminariernas lärare, enligt överstyrelsens beräkningar skulle uppstå en besparing av 21,200 kronor, ett belopp, som enligt överstyrelsens mening just i det närmaste skulle motsvara kostnaderna för en tillfällig löneförbättring jämväl åt folkskolinspektörerna.

Angående de belopp, med vilka den ifrågasatta löneförbättringen borde utgå, yttrar överstyrelsen följande:

Vad löneförbättringens storlek beträffade, syntes det överstyrelsen vara uppenbart, att denna med hänsyn till den meranämnda överensställningen i löneavseende mellan seminarieadjunkter och folkskolinspektörer borde till av Kungl. Maj:t konstituerad eller förordnad folkskolinspektör utgå med 600 kronor för år eller med samma belopp, som skulle tillkomma seminarieadjunkt i de högre lönegraderna, samt till vikarierande folkskolinspektör med 300 kronor för år, det vill säga samma belopp som till extra ordinarie ämneslärare vid folkskoleseminarium. Överstyrelsen förutsatte härvid, att löneförbättring med det högre beloppet skulle tillkomma jämväl sådan folkskolinspektör, som uppehölle inspektörstjänst, vars ordinarie innehavare förordnats att med avstående från de med inspektörstjänsten förenade löneförmånerna bestrida annan befattning i rikets tjänst. Detta skulle enligt nuvarande förhållanden komma att gälla de folkskolinspektörer, som uppehölle, den ene extra byråchefen J. Franzéns och den andre nomadskolinspektören V. Karnells inspektörsbefattningar.

Slutligen har överstyrelsen anfört följande rörande kostnaden för ifrågavarande löneförbättring:

Beräknade man med utgångspunkt från de av överstyrelsen nu förordade beloppen, att löneförbättring skulle komma att utgå till 34 folkskolinspektörer med 600 kronor åt vardera, alltså sammanlagt 20,400 kronor, samt till en var av två vikarierande folkskolinspektörer med 300 kronor, eller tillsamman 600 kronor, skulle således det för hela löneförbättringens bestridande erforderliga beloppet bliva 21,000 kronor. Då antalet vikarierande folkskolinspektörer givetvis icke kunde med någon visshet på förhand beräknas, torde anslaget böra erhålla form av förslagsanslag.

Departementschefen.

Såsom folkskolöverstyrelsen i sin nu återgivna framställning erinrat, har överstyrelsen i underdånig skrivelse den 30 september 1916 hemställt, att Kungl. Maj:t täcktes förklara statens folkskolinspektörer berättigade att från och med ingången av år 1917 för sina tjänsteresor åtnjuta rese- och traktamentsersättning enligt tredje klassen i gällande resereglemente. Detta spörsmål har ännu icke varit föremål för Kungl. Maj:ts prövning. Utan tvivel tala åtskilliga skäl för bifall till det framställda äskandet, men å andra sidan torde det icke kunna bestridas, att en del av dessa skäl

kunna med samma styrka åberopas för ett yrkande, att även andra grupper av befattningshavare måtte komma i åtnjutande av ökad gottgörelse för tjänsteresor. På grund därav synes mig den förbättring i folkskolinspektörernas ekonomiska förhållanden, som nu otvivelaktigt är av nöden, hellre böra beredas dem på det av folkskolöverstyrelsen i dess skrivelse den 3 mars 1917 föreslagna sättet, det vill säga genom utverkande åt folkskolinspektörerna av en tillfällig löneförbättring i överensstämmelse med vad som samtidigt föreslås för lärare vid de allmänna läroverken, folkskoleseminarierna m. fl. läroanstalter.

Jag ansluter mig även till överstyrelsens förslag beträffande beloppet av den tillfälliga löneförbättringen. Mot den gjorda kostnadsberäkningen har jag heller intet att erinra. Enligt denna beräkning skulle ifrågavarande löneförbättring kräva ett anslag för år 1918 av 21,000 kronor. Detta anslag bör tydligen få förslagsanslags natur och uppföras på extra stat under åttonde huvudtiteln.

I statsverkspropositionen till innevarande års riksdag har något belopp för tillfällig löneförbättring åt folkskolinspektörerna icke tagits i beräkning. Vid bifall till de förslag angående nya inkomster av skattemedel m. m., som Kungl. Maj:t den 9 mars 1917 på föredragning av dåvarande chefen för finansdepartementet beslutat avlåta till riksdagen, bliva emellertid medel tillgängliga för detta ändamål.

Den tillfälliga löneförbättringen bör utgå till ordinarie inspektör i samma ordning som lönen och till vikarierande inspektör i samma ordning som denne tillkommande arvode. De närmare bestämmelser, som i övrigt kunna finnas erforderliga med avseende å ifrågavarande löneförbättring, torde böra meddelas av Kungl. Maj:t.

Jag hemställer alltså, att Eders Kungl. Maj:t täcktes föreslå riksdagen att

dels medgiva, att tillfällig löneförbättring till statens folkskolinspektörer må under år 1918 utgå med 600 kronor till av Kungl. Maj:t konstituerad eller förordnad inspektör eller till vikarie å inspektörstjänst, vars ordinarie innehavare förordnats att med avstående från de med inspektörstjänsten förenade löneförmånerna bestrida annan befattning i statens tjänst, och med 300 kronor till annan vikarierande inspektör,

dels besluta, att den tillfälliga löneförbättringen skall utgå till ordinarie inspektör i samma ordning som lönen och till vikarierande inspektör i samma ordning

som denne tillkommande arvode samt i övrigt enligt de närmare bestämmelser, som Kungl. Maj:t kan finna gott meddela,

dels ock för bestridande av kostnaderna för omförmälda löneförbättring anvisa på extra stat för år 1918 ett förslagsanslag av 21,000 kronor.

Till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställen behagade Hans Maj:t Konungen lämna nådigt bifall; och skulle proposition av den lydelse, bilaga vid detta protokoll utvisar, avlåtast till riksdagen.

Ur protokollet:

Em. G:son Bergman.
